

PDFlib PLOP: PDF Linearization, Optimization, Privacy

**Page inserted by evaluation version
www.pdflib.com – sales@pdflib.com**

SETOMAA

ilmub aastast 1995

Kus on piir?

Kultuuriliste piiride temaatika on traditsioonilise külaühiskonnas alati olulisel kohal olnud. Juba ammu enne seda, kui Venemaa pandud piiripostid hakkasid Setomaad poolitama. Ja need piirid ei väljendunudki mitte maastikul, vaid inimeste olemise viisis.

Aastakümnete eest oli see vanemate ning autoriteetsemate naisterahvaste töö — istuda külapeol ning jälgida, kuidas kellelgi üks või teine asi viltu või sobimatult seljas istub. Hinnangud olid väljakujunenud oma küla sees ning kõiki mõõdeti sellesama puu järgi. Ja ega siis kaugematest nulkadest üks-teisel ilmselt ülitihedalt külas ei käidudki — igaüks elas omas maailmas püha teadmise juures, et just tema maailm on see ainus ja õige. Ja eks neid kontrollijaid jagub nüüdki. Tänapäeval, mil inimesed reisivad suurtel kiirustel ja hulgakaupa, on kultuurilised piirid hakanud ähmastuma. Seda nimetatakse üleilmastumiseks — lendad ühe maailma otsast teise ja ikka on inimesed samamoodi riides, ostavad poest samasugust jooki ning käivad ühesugustes restoranides sama maitsega hamburgerit söömas. Üleilmastumist ei saa hukka mõista ega heaks kiita — see on meie ajaga kaasaskäiv nähtus.

Ja seda enam on meil põhjust hinnata seda omapära, mis eristab meid ülejäänud Eestist, Euroopast ja maailmast. Mitte arengule vastandudes, vaid võttes sellest kasulikku ning säilitades oma.

Leelotarkade Kogu regulaarne kokkukutsumine on kultuuri seisukohalt äärmiselt oluline samm. See on kaasaegseks võimaluseks Setomaa autoriteetsetele kultuurikandjatele kokku saada ning arutleda piiride üle. Tänapäeval on kasulik näha oma külast ning oma väikesest maailmast veidikene kaugemale.

Nii polnud ka eelmises ajalehenumbri ilmunud seto rõivaste kirjelduse eesmärgiks kindlasti mitte kedagi halvustada, vaid teha selgitustööd. Ikka selleks, et saada paremini aru neist piiridest, mis on oma kultuurilise identiteedi üheks osaks olevate rahvarõivaste suhtes sobilik ja mis ehk mitte nii väga. Milliseid märke üks või teine rõivaese varasemas külaühiskonnas kandnud, et ikka suuremad rahvahulgad sellest teadmisest osa saaksid.

Lehte tegevä:

Toimetaja — Taro Igor, tel. 7954494, mob.5273985, e-post: igor.taro@setomaa.ee

Kiil — Sarvõ Õiõ

Makett ja külesäädmine — Taro Julia

Kirätsura': Nutovi Mirjam, Hõrna Maar'a, Sarvõ Õiõ, Lillagu Anti, Riitsaare Evar, Saarestiku Teele, Linnamäe Lauri, Ilvese Aapo, Kauksi Ülle, Hõrna Aare, Matvei Arvi, Raudoja Ahto

Välläandja: Setomaa Valdade Liit

Setomaa lehe kolleegium: Urmas Klaas, Helen Alumäe, Ilme Hoidmets, Maarja Hörn, Katri Karpson, Ülle Kauksi, Marija Kiveste, Leo Kütt, Annela Laaneots, Anni Lahe, Arvi Matvei, Magnar Michelson, Teele Saarestik, Õie Sarv, Birgit Itse, Aare Kuura, Indrek Mustimets, Epp Solovjov, Helju Tsopatalo

Trükjä: AS Printall

Lehe ilmumist tugõva Setomaa Kultuuriprogramm

Kiri Kiroda:

Setomaa ajaleht

Laossina küla

64308 Mikitamäe vald

vai igor.taro@setomaa.ee

Toimõndusõl om õigus kirju toimõnda ja naid lühendä

Arhitektuur on osaks meie identiteedist

2008 aasta kevadtalvel algatas Seto Käsitüü Kogo kostõös MTÜ Vananajama ja entusiastidega, konkreetse nõustamissüsteemi korrastamist vajavate vanade hoonete omanikele. Esmalt käivitasi me taustamaterjali kogumise, tegime ülskutseid inimestele läbi ajalehtede, raadio ja saat-sime täitmistvajavad ankeedid koju ka posti teel.

Peamiselt näitasid huvi üles inimesed Põlva lähedalt. Oigugi, et Setomaal on vanasid taluhooneid rohkem ja paljud väga kehvast seisukorras. Kuid millest on tingitud setomaalaste kesine huvi, seda ei tea. Kas sellest, et veel ei osata väärtustada vana ja eisiisade ehitust või kartusest, et ettevõtmine on kallis.

Nõustamine on sellel aastal inimestele täiesti tasuta. Nõustamise välitöödel hoonete juures mõõdistame vajalikud andmed, pildistame ja kirjeldame problemaatilised kohad. Ja selleks, et asi ei jääks ainult jutu tasemele, saavad kõik inimesed, kes on meie poole pöördunud abi saamiseks ja keda me oleme külastanud oma välitööde käigus, hoonete kordategemiseks kir-

AHTO RAUDOJA

Seto Käsitüü Kogo juhatusel ilge

jaliku eksperthinnangu. Ekspert-hinnang sisaldab vajalike tööde loetelu, samuti põhjusi, miks mingid kahjustused on tekkinud, ning soovitusi nende kõrvaldamiseks.

Kui rääkida remondi kallidusest, siis on traditsioone järgides ehitamine ja renoveerimine tihtilugu odavam kui uue ehitamine. On ju vanad hooned ehitatud looduslikest materjalidest, mis kättesaadavad kogu lähedalt.

Kindlasti on puudus meistrite ja ka selles osas püüame inimestele nõu anda. Nimelt koostame andmebaasi inimestest, kes tegelevad nii palksavi, kui kivihoonetega ja nende osadega, olgu siis selleks kas müürid, katuse või mingid muud tööd. Selliste meistrite ja abivajajate kokkuviiimine on ka antud ettevõtmise üheks eesmärgiks.

Esimese sammuna tuleb inimesel täita ankeet ning

Tasuta hinnagu saamiseks saada:

- ✘ Talu nimi, asukoht (aadress, juhtnõõrid talu leidmiseks), omaniku või valdaja kontaktandmed (telefon, e-mail) ja katastrirüksuse number
- ✘ Kirjeldage hoone(te) algne otstarve, praegune otstarve, lühidalt hetkeseisund ning arvatav rajamisaeg.
- ✘ Vastuseid ootame aadressil ahtoraudoja@hotmail.ee või Ahto Raudoja, Hilana küla, 65301 Obinitsa side, VÕRUMAA

saata kas posti või arvuti teel eestvedajatele. Tööde mahu planeerimiseks on vajalik taustinfo — kui palju hooned talukompleksis on ja mis on või oli nende otstarve, ja missugune on hetkeseisund. Kutsun meiega ühendust võtma inimesi, kes vajavad hoonete kordategemisel nõu mida, kus ja kuidas teha. Asjaga on kiire, sest välitööd on planeeritud aprilli keskele.

Sellele nõustamissüsteemile on üsna pikk eellugu. Algu-ses oleme pööranud peamiselt tähelepanu vajaliku kirjanduse hankimisele ja koostöö käivitamisele sellist tegevust toetavate ja samas suunas liikuvate organisatsioonidega. Kirjandust traditsioonilise hoonestuse ja arhitektuuri kohta napib

ja seda veel eriti Setomaa arhitektuuri kohta. Selleks saigi läbi uuritud Eesti Vabaõhumuuseumi, Ajaloo Instituudi, Petseri muuseumi ning põgusalt ka Eesti Rahva Muuseumi arhiivid ja raamatukogud. Teemaga seonduvatest trükistest sai tehtud paljudused või soetatud originaaltrükised, ning nüüd saab nendega tutvuda Obinitsa Muuseumitares.

Lisaks sellele oleme viimastel aastatel Setomaa erinevates piirkondades teinud välitööd ja needki materjalid (fotod ja andmebaas) on kättesaadav SKK raamatukogus, mida täiendame pidevalt.

Lähitulevikus püüame välja anda trükise tüüpilistest vigadest ja nende põhjustest ning palkhoone renoveerimisest. ■

Sarvõ Õiõ: elo ku' tiatrih

Kõik mii' opi terve uma elo, kõt kuis tulõ ellä' ja kuis tohi-i tetä' ja mäntse' häkelüse' võiva' ette tulla'. Nuist as' ost kõnõlõsõ' vanõba' inõmisõ' pia õgal kõrral, ku' näidega' kokko saat ja kõik mii' mõtlõ, õt mul joht nii lää-äi', nii saa-ai' olla', tii' olõ-õi' mõistnu' õigõ-he olla'. Ja no' näüdüti läbi tiatritegemisõ, õt kuis üteh küläh läts noorõl näiol: mullõ meelüs timä, a timäle meelüs kiäki kolmas. Midä sis tetä' ja kohe sis minnä'?

Ku' mõtõlda' rahvakultuuri vai innise ao pääle, ku vahtõst muudu tiatrit Setomaal olõ-õs, a ka' sis oll tiatri olõmah, õnnõ tuud kutsta-as tiatrist. Saja'-pulma'-hähä' — sis mitu päivä muud olõki-is ku' tiatri. Sääll oll' eiski' kaeja'. Minti pulmõ kaema, minti kaema midä tetäs. Ku' no' tuldä linatiatrih vällä vahtõ as'aga', õt pakumi' kaejilõ süvvä', sis Setomaal om tuu kõõ olnu', õt ka' pulmõkaejilõ paktas midägi'. Pulma nal' a' oll' õks säntse', õt naisist tetti mehe' ja miihist naase' ja muu' vigura'. Samasääne suur tiatri oll ka' paabapraasnik. Ja säänest eis' tegemist ja olõmist oll terve elo täüs. Latsõst pääle nätti ja läbi tuu opti, õt kuis tulõ olla' ja midä tohit tetä'. Tulõ miilde, õt Alave-re Olli selet, õt kuis timä tõisi latsiga' oppõ mõr'akumardamist — nä panni' viläviho' saisma kõrvosidõ ja naksi' sis järe-müüdä kumardamma, ku' üts sai ar' kumardõdus, sis touga-

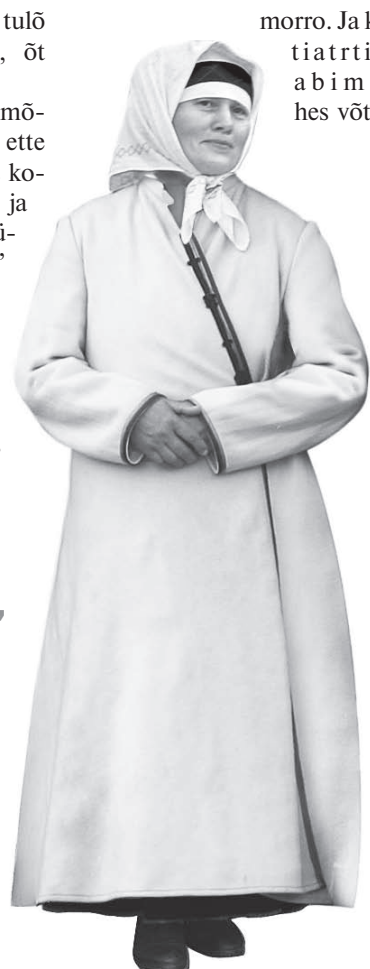
ti tuu paalkaga' maaha, sis naati järgmäse kumardamma.

Pärimusõ tõõnõ külõ. Tuu ommõgi' seto rahva kultuur vai innine elo. Mii' muidogi tahasi', õt perüs ar' häõsi-i' vai püsüsi' kuigi' muudu kavvaba. Kõik mii' kõnõlõ ja olõ hädäh, õt kodo olõ-õi' inäp tuu kotus koh lats opp umma kiilt, laulu, käistüü, õt kuul piat appi tulõma ja õt õgalt puult muialt tulõ nii pall'õ tõistsagamaist, õt uma häõs väelüisi.

Kaiõh Kull'ot, tull mõtõh, õt midä järgmästest ette võõdas. S'oo ommõgi' üts kotus, koh saat umma oppi' ja opada'. Tiatri edimäne tüüriist om kiil. Ku' noorõ' opva' kõrdapiteh tiatri-lausõ' selges, sis nii jääs tuu näile elost aast miilde ja läbi tuu opva' ka' nii kaeja', ku' kullõja'. Tuu om edimäne varandus

Tiatri edimäne tüüriist om kiil. Ku' noorõ' opva' kõrdapiteh tiatri-lausõ' selges, sis nii jääs tuu näile elost aast miilde

nii näile, ku' meele, ku' tulõvilõ näide latsilõ. Siist sis edesi, õt ütškõik määnest tüüd, tegemist, mõtõht saat niimuudu opada' ja kaeja saa-ai' eiski' arvu, õt timmä opatas ja tä nakas midägi' tiidmä ja mõistma, midä tä vaest inne tiia-äs, minkõ pääle mõista-as mõtõlda'. Ja õgas tiatri tähendä-äi' määnestki' kindlat hoonõht,

tiatrilõ abimehes võtta'

s'ooilmaolitsõ' tehniageime', sis üts pärimuse pärimise = innide ao edesiandmisõ, vahtõst oppamisõ tii om jal' olõmah.

Mõni om elo aig kaeja ja naardja, a tõist tiidäs ku' tegijät, kamandajat ja jutusõajajat. Sääne eistegeminõ andas sünnüga' edesi ja ku' kiäki' mõist tuu üles herätä' ja tüühü panda', sis tulõvagi' noorõ' Kull'õ' ja Tat'õ' ja Mihali' ja Vass'õ' mii' moro pääle.

A midä Pärimusteatri vedõsniga' eis' omma' mõtõlnu', tuud ma tiia-äi' ja vaest kõik s'oo jutt om sääne ull'us. Eiski' ku' pärimus olõ-õi' tuu kõõgõ tähtsõp, sis seto kiil õks vaest om, nii ku' laulukiiiltki' om opti läbi laula.

Pall'õ' laulu' omma' tuuperäst kaonu', õt nuid olõ-õi' vaia, säntsit tõid ja tegemisi inäp tetä-äi', olõ-õi' minkõ man nuid laulõti. Ku' kiäki' suurõ suvõ aigu nakas talvõst laulma vai sügüse laul hällü- vai maaselitsalaulu, sis om t'suut hands'ak kullõlda'. Ja tuuperäst, õt vannamuudu saaju peetä-äi', sis häõse' ka' mõrs' aikmisõ' ja nii ka' saaja vakalaulu'. Kuuljalõ ikminõ ommõgi' häõnü'. No' taheta-ai', julata-ai' koolust ja tuust pärimusest kõnõlda', nii ku' tuud olõsiki-i'. A ku' hummõn om vaia? Midä ja kuis sis tetä' ja olla'! Võisi' õks tiidä', õt kuis om olnu'. Pall'õ' ja kuvõrd saasi' siih tiatri avta', tuu om üts mõtlõmisõ kotus. A midägi' võisi' õks vällä märki'. ■